1-ŞÖBA · VETERINARIYA MEDITSINASI VA HAYVONLAR SALOMATLIGI

UDK: 619:616.98:579.842:1:636.5

PARRANDALARDA PASTERELLYOZ KASALLIGINING KLINIK BELGILARI VA PATOLOGOANATOMIK ÖZGARIŞLARI

G.T. Nsanbayeva — SamDVMÇBU Nukus filiali magistranti

F.S. Pulotov — SamDVMÇBU Nukus filiali dotsenti, v.f.f.d. (PhD)

Samarqand davlat veterinariya meditsinasi çorvaçilik va biotexnologiyalar universiteti Nukus filiali

DOI
10.66073/ReFocus-Conf/1311044

NASHR SANASI
13.11.2026 · Nukus

SAHIFALAR
229–231

NASHR HAMKORI
Research Focus
ISSN 2181-3833

IQTIBOS UÇUN Nsanbayeva G.T., Pulotov F.S. Parrandalarda pasterellyoz kasalligining klinik belgilari va patologoanatomik özgarişlari // Veterinariya meditsinasi va çorvaçilikdagi dolzarb muammolar va ularning yeçimlari: xalqaro ilmiy va ilmiy-texnik anjuman materiallari. – Nukus, 2026. – B. 229–231. – DOI: 10.66073/ReFocus-Conf/1311044

ANNOTATSIYA Tezisda parrandalar pasterellyozining asosiy klinik belgilari va patologoanatomik özgarişlari yoritiladi. Kasallikning öta ötkir, ötkir, ötkir osti va surunkali keçişidagi farqlar, içki a'zolarda kuzatiladigan özgarişlar hamda taşxislaş usullari veterinariya manbalari asosida umumlaştirilgan.

KALIT SÖZLAR pasterellyoz, parrandalar, *Pasteurella multocida*, klinik belgilar, patologoanatomik özgarişlar, taşxis.

Kiriş. Parrandaçilikda yuqumli kasalliklar tuxum va go'şt mahsuldorligini kamaytirib, xo'jaliklarga iqtisodiy zarar yetkazadi. Şunday kasalliklardan biri pasterellyoz yoki "parranda xolerasi" dir. Uning qözğatuvçisi *Pasteurella multocida* bakteriyasi bölib, kasallik tovuq, kurka, ördak, ğoz va boşqa quşlarda uçraydi. Ba'zan klinik belgilar sezilmasdan turib ham parrandalar tösatdan nobud böladi (1).

Mazkur tezisning maqsadi pasterellyozning klinik belgilari va nobud bölgan parrandalarda aniqlanadigan patologoanatomik özgarişlarni körib çiqişdir.

Kasallikning yuqişi va keçişi. Infeksiya kasal yoki bakteriya taşuvçi parrandalardan tarqaladi. Qözğatuvçi oğiz va burun ajralmalari orqali taşqi muhitga çiqişi, ifloslangan suv, yem hamda jihozlar orqali boşqa quşlarga yuqişi mumkin. Yovvoyi quşlar va kemiruvçilar ham infeksiya tarqalişida iştirok etadi. Parrandalarni ziç saqlaş va sanitariya talablariga rioya qilmaslik xavfni oşiradi (2).

Kasallik öta ötkir, ötkir, ötkir osti va surunkali şakllarda keçadi. Uning oğirligi qözğatuvçining xususiyatlari, parranda turi va organizmining holatiga boğliq.

Klinik belgilari. Öta ötkir şaklda parranda yaqqol alomatlarsiz tösatdan nobud bölişi mumkin. Ötkir şaklda esa holsizlik, yemdan boş tortiş, patlarni hurpaytiriş, kamharakatlik, nafas olişning tezlaşişi va iç ketişi kuzatiladi. Oğiz yoki burundan şilimşiq ajralişi, toj va

sirğalarning kökimtir tusga kirişi ham mumkin. Tuxum beradigan tovuqlarda mahsuldorlik kamayadi (3).

Surunkali şaklda belgilar köpinça alohida a'zolarda namoyon böladi. Sirğalar, oyoq böğimlari va panja taglari şişadi, parranda oqsoqlanişi mumkin. Köz osti sinuslarining yalliğlanişi boş sohasida şişga sabab böladi. Infeksiya örta quloq yoki miya pardalariga tarqalsa, quş boşini bir tomonga qiyşaytirib tutadi. Kurkalarda öpkaning yalliğlanişi ayniqsa köp kuzatiladi.

Bu belgilar faqat pasterellyozga xos emas. Şuning uçun klinik kuzatuvni yorib köriş va laboratoriya tekşiruvlari bilan birga baholaş lozim.

Patologoanatomik özgarişlari. Nobud bölgan parrandani yorib körganda topiladigan özgarişlar kasallik şakliga boğliq. Öta ötkir keçişda yaqqol özgarişlar bölmasligi mumkin. Ötkir şaklda esa içki a'zolarda qon dimlanişi, yurak yuzasi va seroz pardalarda nuqtasimon qon quyilişlari, jigar hamda taloqning kattalaşişi aniqlanadi. Yurak xaltasi va qorin böşliğida suyuqlik miqdori ortişi mumkin. Bu özgarişlar kasallikning septikemik keçişi, ya'ni bakteriyalarning qon orqali tarqalişi bilan boğliq (4).

Ötkir osti şaklida jigar va taloqda mayda nekroz öçoqlari paydo bölişi mumkin. Ayniqsa jigarning yuzasi va kesimida oqiş-kulrang öçoqlar körinadi. Ayrim tuxum qöyuvçi parrandalarda tuxumdon yalliğlanişi va tuxum sariğining qorin böşliğiga tuşişi kuzatiladi. Içak shilliq qavati qizarişi, kurkalarda esa öpkaning fibrinli yalliğlanişi rivojlanişi mumkin (1).

Surunkali pasterellyozda sirğalar, böğimlar, pay qinlari va köz osti sinuslarida quyuq, pişloqsimon yalliğlaniş mahsuloti yiğiladi. Şiş va harakatning qiyinlaşişi uzoqroq saqlanişi mumkin. Demak, ötkir şaklda umumiy qon aylanişi buzilişlari, surunkali şaklda esa mahalliy yalliğlaniş öçoqlari köproq közga taşlanadi.

Taşxis va oldini oliş. Pasterellyozdan şubhalanişda klinik belgilar, nobud böliş holatlari va patologoanatomik özgarişlar hisobga olinadi. Salmonellyoz, kolibakterioz va boşqa kasalliklarda ham öxşaş holatlar uçraşi mumkin. Şu sababli aniq taşxis uçun biologik namunalardan *Pasteurella multocida* bakteriyasini ajratib oliş va aniqlaş muhim. Zarur hollarda PZR (polimeraza zanjir reaksiyasi) usuli ham qöllanadi (2).

Oldini oliş uçun parrandaxona va jihozlarni tozalaş hamda dezinfeksiya qiliş, suv va yemning ifloslanişiga yöl qöymaslik, yangi kelgan parrandalarni alohida kuzatiş kerak. Kasal quşlarni ajratiş, nobud bölganlarini xavfsiz olib taşlaş va kemiruvçilarni nazorat qiliş ham muhim. Emlaş va antibakterial davolaş veterinariya mutaxassisi tomonidan, zarur tekşiruvlarga asoslanib belgilanadi (3).

XULOSA. Pasterellyoz parrandaçilikda katta yöqotişlarga sabab bölişi mumkin. Kasallikning ötkir şaklida holsizlik, nafas olişning tezlaşişi va tösatdan ölim, surunkali şaklida esa sirğalar hamda böğimlarning şişişi köproq uçraydi. Yorib körişda mayda qon quyilişlari, jigar va taloqning kattalaşişi, ayrim holatlarda nekroz öçoqlari aniqlanadi. Bu belgilar kasallikdan şubhalanişga yordam beradi, biroq aniq taşxis laboratoriyada tasdiqlanişi kerak. Xöjalikda sanitariya va profilaktika tadbirlarini izçil amalga oşiriş infeksiya tarqaliş xavfini kamaytirişga yordam beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RÖYXATI

1. . Lighty M. Fowl Çolera // Merck Veterinary Manual. 2024, "Lesions" bölimi (elektron naşr).

2. Herenda D. va boşq. Manual on Meat Inspection for Developing Countries. FAO, 1994, 7-bob, “Fowl Çolera”; Lighty M., 2024, “Lesions”.
3. WOAH. Fowl Çolera // Terrestrial Manual. 2021, 3.3.9-bob, 1–2-betlar (arxiv naşri).
4. Lighty M. Fowl Çolera // Merck Veterinary Manual. 2024, “Treatment and Control” bölimi.